

Hrvoje Zalar

**BLJAKSONICE, TUPSONI
I DRUGI**

Sedam veselih dramskih igara
i nijedna tužna

prvo izdanje

Alka script
Zagreb, 2017.

Za izdavača
Darko Simić

Autor
Hrvoje Zalar

Lektorica i korektorica
Diana Zalar

Grafička urednica
Petra Kljaić

Urednica
Diana Zalar

Fotografije
Želimir Ciglar

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000973419.

ISBN 978-953-294-171-5

Izdavač
Alka script d. o. o.
Zagreb, Nehajska 42
Tel. 01 30 135 30
www.alkascript.hr

Tisak
Tiskara Zelina, d.d.

KAZALO

O dramskim igrama Hrvoja Zalara	5
DRAMSKE IGRE ZA DJECU	13
BASNE ZA NAS DANAS (prema Ezopu i La Fontaineu)	15
PRIČA O BLJAKSONIMA ili zašto treba dobro jesti	37
FLJUF I ŽLJUF (lutkarska predstava za djecu)	65
PRIČA O TUPSONIMA ili zašto treba učiti	89
DRAMSKA IGRA ZA DJECU I ZA ODRASLE	119
BAJKA O ZLATNOJ RIBICI (prema motivima priče u stihovima A. S. Puškina)	121
DRAMSKE IGRE ZA ONE KOJI MISLE DA NISU VIŠE DJECA	145
MOJA OBITELJ I JEDAN JEŽ	147
KRISTIJAN	183
FOTOGRAFIJE S PREDSTAVA	217
O PISCU	229

O DRAMSKIM IGRAMA HRVOJA ZALARA

Dragi mali i veliki čitatelji, sedam dramskih igara okupljenih u ovoj knjizi imaju vrlo različite teme, ali i ponešto zajedničko.

Najprije o zajedničkome. U prvome redu, zajedničko svim ovim dramskim igrama jest da se iz njih osjeća poštovanje prema profesiji glumca i onima koji glume. Nije to lak posao – glumiti. Ni u životu ni u kazalištu. Ali, imaš li dobro oko i izoštreno uho, iz života se može puno naučiti o glumi, baš kao i na dramskim akademijama. Tijekom glume na kazališnoj sceni mogu vam se, kao i u životu, dogoditi najčudnije i najizazovnije stvari. Primjerice, na jednome jadranskom otoku, dok je izvođena predstava na lijepoj otvorenoj sceni pod borovima, neki se dječak spustio do pozornice. Dok je glumac govorio svoj monolog, dječak je uzeo borovu grančicu i njome, bez riječi, bockao glumca u golo stopalo. Tko zna zašto. Da se uvjeri je li to glumac od krvi i mesa, a ne kao oni na televizijskom ekranu? Da vidi hoće li glumac istrpjeti „mučenje” ili će prekinuti predstavu? Glumac mora moći odgovoriti svim izazovima: naučiti tekst naizust, dati mu život svojom izvedbom, znakovito pogledati gledatelja koji šuška vrećicom čipsa kao da sjedi kod kuće u fotelji, a ne na predstavi gdje mora biti tišina, prekinuti predstavu ako ga netko bocka borovom grančicom... i opet je moći nastaviti tamo gdje je bio stao. Nisu to mali zadatci, vjerujte. Dakle, glumačka profesija vrijedna je poštovanja.

U ovim dramskim igrama glumci se ponekad obraćaju publici. To je zato što bi htjeli s njom podijeliti neku tajnu ili prijateljstvo u igri (*Priča o Tupsonima*) ili pak potišteno traže oprost ili se publici s veseljem obraćaju, znajući da su zaslužni za gledateljev smijeh i veselje (*Fljuf i Žljuf*). Glumci na kraju dramskih igara znaju zamoliti za pljesak (*Basne za nas danas*).

Sve u svemu, glumci bez publike zapravo ne mogu. Bez publike oni su besmisleni. To je također zajedničko svim dramskim igrama Hrvoja Zalara.

Treće što je zajedničko dramskim igrama u ovoj knjizi jest vedar i duhovit pogled na svijet. Ovaj svijet vrijedan je življenja. Vrijedan je rada i veselja. Vrijedan je da mu se dobro nasmijemo, da se dobro igramo. Vrijeme stoji dok traje dobra igra. Autor se voli smijati, a najviše smiješnoga zapaža u svojoj velikoj obitelji, među prijateljima i ljudima s kojima radi. S njima se najviše i veselio. To je kao u nekom ugodnom, začaranom krugu koji štiti od zla i nevolje. Iz njega su se i iznjedrile ove dramske igre. Iako, to ne znači da u njima ponekad nema odsjaja tuge.

Četvrto, sve su ove dramske igre izvođene ili se i dalje izvode na sceni. Štoviše, neke od njih napisane su na poticaj i želju ravnatelja nekih kazališta. Druge je autor napisao za izvođenje u Kazalištu Prijatelj kojemu je sam ravnatelj. Tako se može reći da ispunjavaju svoj najvažniji cilj – a to je susret s publikom.

A sad malo o različitostima.

U djelu *Basne za nas danas* susrećemo one planetarno poznate koze koje ne vide dalje od svojih rogova, pa obje padaju u rijeku. Međutim, ovo su ipak posebne koze jer jedna čakavski govori, a druga je kajkavka. Tako basna izriče poruku i o besmislenosti prepirki na sasvim konkretnim prostorima. Tu su i miš i lav koji igrom slučaja postaju prijatelji; ribar i majmun koji ga želi oponašati, ali to nije dovoljno da bi bio čovjek; stari vuk i malo, ali pametno janje; umjetnik cvrčak i vrijedni mrav. Znakovito je da s umjetnikom cvrčkom završava tekst. Ezopove i La Fontainove basne s ovim motivima doživjele su mnoge obrade svjetskih i domaćih basnopisaca, a

njihova dramtizacija u djelu *Basne za nas danas* pokazuje da je taj književni žanr uvijek dobrodošla riznica. O tome govori i lijepa anegdota iz vremena Domovinskoga rata, kad je Savez društava „Naša djeca” organizirao dvotjedno ljetovanje za djecu sa stradalih područja (1993.), koja su na otoku Rabu bila uključena u razne vesele aktivnosti. Na ljetovanje sa svojim majkama došla su i dva dječaka predškolske dobi kojima je rat odnio očeve. Njihova preobrazba iz djece zakopčane u šutnju u životinje iz poznatih basni, razigrane pred publikom, i oduševljenje s kojim su svakodnevno dolazili na pokuse u „glumačku grupu” uprizorujući basne uz redateljsko vodstvo pisca ove knjige, ostat će u sjećanju polaznicima toga rapskoga ljetovanja. Prizori i pouke davnih basni tako se pokazuju vrijednima u svim vremenima i u mnogim današnjim situacijama.

„U današnje vrijeme svjedoci smo čudnog odnosa prema hrani. S jedne strane, raznorazne kuharice najprodavanije su knjige, emisije koje govore o kulinarstvu među najgledanijim su emisijama, poznati su kuhari televizijske zvijezde koje nas nasmiješene, držeći pladnjeve, pozivaju da uživamo u njihovoj umjetnosti kuhanja... A zapravo, kako se danas jede? Dovoljno je baciti pogled na ulicu. Svi se nekud žure držeći komad *fast fooda* u rukama. Često razne grickalice postaju najvažniji obrok u danu. To rade odrasli, ali i djeca, dolazeći ili odlazeći iz škole. Ta hrana, agresivno reklamirana u svim medijima, formirala je i dječji ukus. Razna kuhana jela, variva, gulaši postaju nepoželjni, postaju bljak! Ali ima još jedan problem s *fast foodom* koji je možda i važniji. Naime, *fast food* nije samo hrana koja se brzo priprema (ni za kuhanje špinata ili blitve ne treba puno vremena), nego je to hrana koja se brzo jede! Kuhinjski stol za kojim je obitelj blagovala bio je mjesto razgovora, rješavanja problema, proslava i tugovanja. Danas je on tek manje ili više raskošan stalak za vazu. Ako se i jede u kuhinji, jede se najčešće stojeći uz hladnjak i nitko ni sa kim ne razgovara.” To su riječi autora koje stoje uz plakat predstave *Priča o Bljaksonima*

ili zašto treba dobro jesti. Puno je u toj priči želje i ljubavi prema ugodnim obiteljskim objedima, gdje se uz ukusna jela vode još ukusniji razgovori. Snaži se tijelo i razvija duh. Pisac ne propušta priliku da „podigne zdravicu” svim onim bakama koje su za života svojim obiteljima skuhale vagone krepkih povrtnih i pilećih juhica, domaćih marmelada, zelenih variva i ispekle „vojske” štrukli i štrudlica od domaćih jabuka. Kako će jedna takva bakica stati na put suvremenome vragu koji nudi paklenske pomfrite, krampuskolu i vragburgere od kojih se prestaje s voljom raditi, pa čak i razgovarati? Vragometno pitanje...

Klauni, kakve poznajemo mi koji smo ponekad znali otići na cirkuske prestave, bili su ljudi koji su proputovali čitav svijet. U lutkarskoj dramskoj igri *Fljuf i Žljuf* riječ je o igri likovima i jezikom. Poput svjetskih putnika koji nastoje naučiti nekoliko fraza jezika u zemlji gdje nastupaju, tako i Fljuf i Žljuf izgovaraju nespretno hrvatske riječi (kao da ih je pravopisu učio Pajo Kanižaj svojom pjesmom *Pravil za pis-pis*). Ipak, maloj publici posve je jasan klaunovski govor. S druge strane, iza tih smiješnih poza i još smješnijega govora, iza nevolja koje doživljavaju na pozornici, polako se izdiže krhka rozeta prijateljstva. Želiš li nastupati udvoje, na kazališnoj ili životnoj sceni, moraš znati poslušati ideju i želju onoga drugoga. Ponekad mu i prepustiti ulogu pobjednika, iako teškom mukom. Jer, nitko ne želi stalno biti gubitnik. Premda je zajedništvo naporno, u društvu sve ima više smisla. Rađa se više zadovoljstva. Samo je na prvi pogled lakše glumiti (i živjeti) sam. Pročitajte samo s kakvim žarom Fljuf i Žljuf „ulaze” u svoje male dramske situacije. Autor ostavlja prostora glumcima da pantomimski, ali i na sve druge klaunovske načine, domišljaju scene. Njihovi rekviziti mogu biti živi (paravan se smiruje kad ga se lijepo zamoli) i zapravo sve je moguće. Na premijernoj je izvedbi Crvenkapica prerusena u viteza Jurja imala oklop od sjajnoga ribeža i kacigu od lijevka. Njezina preobrazba izvrstan je izazov svakom redatelju ovoga teksta.

Priča o Tupsonima ili zašto treba učiti već u naslovu ima vrlo delikatno pitanje. Nije na njega lako odgovoriti. Znanje nije na osobitoj cijeni u medijima. Ljudi koji voze najskuplje automobile često nisu oni koji su bili najbolji učenici u školi, kao ni oni koji imaju velike plaće i velike karijere. Zašto bi onda trebalo učiti? Djelo govori o narodu Tupsona koji se jako voli igrati balonima. Učenje im zna biti malo dosadno, ali ako ne učiš, onda ništa ne znaš. Znanje donosi MOĆ, u najširem smislu, a pomoću nje lakše se boriš protiv nevolja i velikih Glupsona kojih, nažalost, u životu zna biti oko tebe. Jedan veliki Glupson, koji ništa ne zna i ništa ne želi naučiti, želi svima oko sebe oduzeti ono što im je najdraže: balone. Pritom se ponaša bahato, uvredljivo i nadmoćno. Doskočit će mu mala Tupsonica, naučit će iz knjige kako može nadmudriti velikoga tiranina i priča će dobiti sasvim drukčiji tijek... Ako se još više potruđi i još više uči, Tupsonica može postati i Pametnjakovička! Svi mi koji cijeli život učimo zapravo smo Tupsoni koji ne žele biti Glupsoni. Život ima više ljepote i vrijednosti ako se spoznaje. A spoznavati uz igru, to je najljepše. U tekstu se ismijava bahat i podcjenjivački stav prema znanju, stavlja se pod povećalo nepoštivanje starijih, nemar, neurednost i isključivost.

Zašto bi *Bajka o zlatnoj ribici*, nastala prema motivima priče u stihovima A. S. Puškina (koju je on, opet, napisao prema motivima ruske narodne priče), bila dramska igra i za djecu i za odrasle? Vjerujem da je to zato, što odrasli koji žive iznad svojih mogućnosti, natovarujući se kreditima i dugovima, duboko utječu na cijelu svoju obitelj. Djeca i odrasli o takvima mogu čitati iz svakodnevnih naslova u novinama, ako imaju sreću da nitko iz njihove obitelji nije upao u tu zamku. Zlatna ribica u Zalarevoj suvremenoj viziji nije više puka čarobna ribica koja ispunjava želje, već se preobrazila u nešto poput morske bankarske agentice koja mami naivne nesretnike u vrtlog dužničkoga ropstva. Tu dimenziju prepoznat će odrasliji čitatelj,

a dijete naučiti i osvijestiti da nema besplatnih materijalnih užita, a dobitnici na lutriji neobjašnjivo su rijetki. Autor ostavlja starcu i starici ipak malo ljubavi da začine svoj život, pa je gorak okus promašenosti ipak ublažen spoznajom i smirenjem. Iako u osnovi tužna, ova dramska igra odvija se na duhovitoj klackalici: na jednoj strani sjedi namргоđena i vječno nezadovoljna starica, na drugoj strani dobrodušni i do krajnosti naivni starac spreman na sve da je zadovolji. Ni jednome ni drugome čitatelj/gledatelj se neće moći prikloniti. Autor nam daje mogućnost da im se nasmijemo i razmislimo umjesto njih.

Djelo koje je upravljeno mlađoj tinejdžerskoj populaciji, s naslovom *Moja obitelj i jedan jež*, govori o temi koja nije česta u djelima za mlade. Dvoje supružnika odlučuje se na posvajanje djeteta. Autor posve otvoreno govori o teškoćama toga postupka, onoliko koliko bi moglo zanimati mlade. Iako Sanja i Vanja posvajaju Anju iz želje i ljubavi, za uspješno posvojenje, uz upornost i trud, potrebno je i malo sreće i dobrih okolnosti. Kad to konačno uspije, ni u početku zajedničkoga života ne mora sve ići glatko. Dakle, nije lak zadatak proširiti obitelj, a nije ponekad lako ni posvojenome djetetu – ali sve je to vrijedno truda! U priči je mnoštvo duhovitosti koje čine lakšima neugodne situacije u liječničkoj čekaonici, kod kuće, u parku. Ono što je teško postaje lakše ako vidimo stvari i iz drukčije perspektive, dječje. Nju su sačuvali ne samo Anja nego i njezini usvojitelji. U godini kad je uprizoreno, ovo je djelo počašćeno najvažnijim nagradama na kazališnim festivalima u Hrvatskoj, a predstava u cjelini dobila je i Nagradu hrvatskoga glumišta.

Na kraju ove knjige nalazi se dramska igra koja je nastala na poticaj projekta MOZAIK i Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali”, o čemu je detaljnije navedeno na početku teksta *Kristijan*. Riječ je o mladiću koji nije posve sličan drugim vršnjacima, ali ni toliko različit da se ipak ne bi mogao osjećati dijelom svoga razreda. Ako za to ima malo volje i razumijevanja u onih koji ga okružuju. Kristijanove nespretnosti i pogrešna

razumijevanja izazivaju smijeh i ponekad grube reakcije drugih ljudi, makar se oni zapravo trude da ga ne povrijede. Nema sretnoga kraja. Kristijan mora otići u novu sredinu, po tko zna koji put. No kraj daje naslutiti da ga u novoj školi očekuje lakša prilagodba, uz pomoćnika u nastavi. Ostaju vrijedna sjećanja s obje strane životne zavjese. Vrijednost ovoga teksta u prvom je redu u isticanju onoga u čemu je Kristijan dobar, često i bolji od drugih. Iako su poteškoće u razvoju zajednički nazivnik za ljude kao što je on, autor se izdiže iznad ove općenite perspektive i pruža nam Kristijana s njegovim vrlinama i manama, kao što ih ima svatko od nas. Spisateljski pristup liku Kristijana, prema humorističkom odmaku i karakterizaciji koja ne ostaje na površini iako je riječ o kratkome djelu, podsjeća na lik Otika iz filma češkoga redatelja J. Menzela i scenarista Z. Svěráka *Selo moje malo*. I pored svojih nesavršenosti, nakon odlaska obojica ostavljaju osjećaj praznine u sredini u kojoj su živjeli.

Puno je ljudi koji se u obitelji brinu za članove s poteškoćama u razvoju ili svakodnevno rade s njima u različitim ustanovama. Pronaći ključ za zbližavanje s osobom s teškoćama znači olakšanje i potvrdu vrijednosti i njoj i ljudima oko nje. U ovoj drami jedna je djevojka pronašla ključ na kojemu piše Kristijan.

I vi, dragi čitatelji, osvrnite se oko sebe. Dobro pogledajte što se oko vas događa. Tako ćete bolje razumjeti ovu knjigu. Hrvoje Zalar učinio je to isto da bi je mogao napisati. Odlučite li možda postavljati na scenu neku od ponuđenih dramskih igara, uživajte u tome svim srcem jer samo tako ovaj posao ima smisao.

Dr. sc. Diana Zalar

U Zagrebu, proljeće 2017.